Kohtulahendite kogumik

KOHTUJURISTI ETTEPANEK
ATHANASIOS RANTOS
esitatud 13. veebruaril 2025 [1]

**Kohtuasi C-635/23**

**WBS GmbH**
**Kriminaalasi**
**menetluses osales:**
**Generalstaatsanwaltschaft Berlin**

(eelotsusetaotlus, mille on esitanud Kammergericht Berlin (Berliini liidumaa kõrgeim üldkohus, Saksamaa))

Eelotsusetaotlus – Direktiiv 2014/41/EL – Õigusalane koostöö kriminaalasjades – Euroopa uurimismäärus – Artikli 2 punkti c alapunkt ii – Mõisted „taotlev asutus või ametiisik“ ja „muu pädev asutus, kes tegutseb uurimisorganina kriminaalmenetluses“ – Pädevus määrata riigisisese õiguse kohaselt tõendite kogumist – Läbiotsimine, milleks on vaja eeluurimiskohtuniku luba – Artikli 6 lõiked 1 ja 2 – Euroopa uurimismääruse koostamise tingimused

## I. Sissejuhatus

1. Kas haldusasutus, mis ei ole riigisisese õiguse kohaselt pädev määrama riigisiseses kriminaalmenetluses uurimistoimingut, võib määrata sellise toimingu tegemise teises liikmesriigis asukohta omava ettevõtja suhtes, koostades Euroopa uurimismääruse vastavalt direktiivile 2014/41/EL, mis käsitleb Euroopa uurimismäärust kriminaalasjades, [2] ja kui see on nii, siis millistel tingimustel võib sellise Euroopa uurimismääruse koostada? See on sisuliselt küsimus, mille Kammergericht Berlin (Berliini liidumaa kõrgeim üldkohus, Saksamaa) esitas käesoleva eelotsusetaotluse raames ja mis käsitleb selle direktiivi artikli 2 punkti c alapunkti ii tõlgendamist.

2. Direktiivi 2014/41 artikli 2 punktis c, kus on määratletud Euroopa uurimismäärust „taotleva asutuse või ametiisiku“ mõiste, eristatakse kahte asutuste või ametiisikute kategooriat: esiteks selle direktiivi artikli 2 punkti c alapunktis i nimetatud õigusasutused, nimelt „konkreetses asjas pädev kohtunik, kohus, eeluurimiskohtunik või prokurör“ (edaspidi „õigusasutus“), ja teiseks selle direktiivi artikli 2 punkti c alapunktis ii nimetatud asutused, mis ei ole õigusasutused, nimelt „taotleva riigi [määratud] mis tahes muu pädev asutus või ametiisik, kes tegutseb […] uurimisorganina kriminaalmenetluses ja kellel on pädevus [määrata] riigisisese õiguse kohaselt tõendite kogumist“ (edaspidi „asutus, mis ei ole õigusasutus“).

[1] Algkeel: prantsuse.

[2] Euroopa Parlamendi ja nõukogu 3. aprilli 2014. aasta direktiiv, mis käsitleb Euroopa uurimismäärust kriminaalasjades (ELT 2014, L 130, lk 1).

3. Eelotsusetaotlus on esitatud seoses taotlusega täita Saksamaal Korupcijas novēršanas un apkarošanas birojse (korruptsiooniga võitlemise ja korruptsiooni kõrvaldamise büroo, Läti; edaspidi „KNAB“) koostatud Euroopa uurimismäärus Saksamaal asukohta omava ettevõtja WBS GmbH suhtes (edaspidi „vaidlusalune Euroopa uurimismäärus“). Viimati nimetatu, kelle suhtes toimetati selle Euroopa uurimismääruse alusel läbiotsimine, esitas eelotsusetaotluse esitanud kohtule kaebuse, väites sisuliselt, et Euroopa uurimismääruse täitmisel kogutud tõendeid ei või vastu võtta, kuna seda uurimismäärust ei koostanud „taotlev asutus või ametiisik“ direktiivi 2014/41 tähenduses. Täpsemalt ei ole KNAB taotlev asutus, kuna esiteks ei ole ta õigusasutus selle direktiivi artikli 2 punkti c alapunkti i tähenduses ja teiseks ei vasta ta selle direktiivi artikli 2 punkti c alapunktis ii ette nähtud tingimustele, mis võimaldaksid teda kvalifitseerida „muuks pädevaks asutuseks“, kuna tal ei ole pädevust „[määrata] riigisisese õiguse kohaselt tõendite kogumist“, kuna Läti õiguse kohaselt on läbiotsimise otsustamine üksnes õigusasutuste pädevuses.

4. Ehkki Euroopa Kohtul on juba olnud võimalus täpsustada mõiste „taotlev asutus või ametiisik“ ulatust direktiivi 2014/41 artikli 2 punkti c tähenduses ning täpsustada „õigusasutuste“ ja „muude pädevate asutuste“ eristust selles sättes,[3] on talle käesolevas kohtuasjas esitatud uudne küsimus selle teise asutuste kategooria ulatuse kohta.

## II. Õiguslik raamistik

### *A. Liidu õigus*

5. Direktiivi 2014/41 põhjendustes 5, 7 ja 11 on märgitud:

„(5) Pärast raamotsuste [2003/577/JSK][4] ja [2008/978/JSK][5] vastuvõtmist on selgunud, et olemasolev tõendikogumise raamistik on liiga killustatud ja keeruline. Seetõttu on vaja uut lähenemisviisi.

[…]

(7) Kõnealune uus lähenemisviis põhineb ühtsel vahendil, mida nimetatakse Euroopa uurimismääruseks. Euroopa uurimismäärus tuleks koostada tõendite kogumise eesmärgil ühe või mitme konkreetse uurimistoimingu tegemiseks Euroopa uurimismäärust täitvas riigis („täitev riik“). See hõlmab juba määrust täitva asutuse või ametiisiku valduses olevate tõendite saamist.

[…]

[3] Vt selle kohta 8. detsembri 2020. aasta kohtuotsus Staatsanwaltschaft Wien (võltsitud maksekorraldused) (C-584/19, EU:C:2020:1002; edaspidi „kohtuotsus Staatsanwaltschaft Wien“), 16. detsembri 2021. aasta kohtuotsus Spetsializirana prokuratura (liiklus- ja asukohaandmed) (C-724/19, EU:C:2021:1020; edaspidi „kohtuotsus Spetsializirana prokuratura“), 2. märtsi 2023. aasta kohtuotsus Staatsanwaltschaft Graz (Düsseldorfi maksusüütegusid menetlev maksuamet) (C-16/22, EU:C:2023:148; edaspidi „kohtuotsus Statsanwaltschaft Graz“) ja 30. aprilli 2024. aasta kohtuotsus M. N. (EncroChat) (C-670/22, EU:C:2024:372; edaspidi „kohtuotsus EncroChat“).

[4] Nõukogu 22. juuli 2003. aasta raamotsus vara või tõendite arestimise otsuste täitmise kohta Euroopa Liidus (ELT 2003, L 196, lk 45; ELT eriväljaanne 19/06, lk 185).

[5] Nõukogu 18. detsembri 2008. aasta raamotsus, mis käsitleb Euroopa tõendikogumismäärust esemete, dokumentide ja andmete kogumiseks kriminaalmenetluses kasutamise eesmärgil (ELT 2008, L 350, lk 72).

(11) Euroopa uurimismäärust tuleks kasutada, kui uurimistoimingu tegemine tundub asjaomase juhtumi puhul proportsionaalne, piisav ja kohaldatav. Taotlev asutus või ametiisik peaks seetõttu tegema kindlaks, kas taotletavad tõendid on menetluse läbiviimiseks vajalikud ja proportsionaalsed, kas valitud uurimistoiming on kõnealuste tõendite kogumiseks vajalik ja proportsionaalne ning kas kõnealuste tõendite kogumisse tuleks Euroopa uurimismäärusega kaasata teine liikmesriik. Samasugust hindamist tuleks kasutada kinnitamismenetluse puhul, kui Euroopa uurimismääruse kinnitamine on käesoleva direktiivi alusel nõutav. […]“

6. Direktiivi artiklis 1 „Euroopa uurimismäärus ja selle täitmise kohustus“ on sätestatud:

„1. Euroopa uurimismäärus on liikmesriigi („taotlev riik“) õigusasutuse tehtud või kinnitatud otsus ühe või mitme konkreetse uurimistoimingu tegemiseks teises liikmesriigis („täitjariik“) eesmärgiga hankida tõendeid [direktiivi 2014/41] kohaselt.

Euroopa uurimismääruse võib koostada ka selliste tõendite hankimiseks, mis on juba täitjariigi pädevate asutuste valduses.

2. Liikmesriigid täidavad Euroopa uurimismäärust vastastikuse tunnustamise põhimõtte alusel ja vastavalt käesolevale direktiivile.

[…]“.

7. Direktiivi artikli 2 „Mõisted“ punktis c on sätestatud:

„Käesolevas direktiivis kasutatakse järgmisi mõisteid:

c) „taotlev asutus või ametiisik“:

i) konkreetses asjas pädev kohtunik, kohus, eeluurimiskohtunik või prokurör või

ii) taotleva riigi [määratud] mis tahes muu pädev asutus või ametiisik, kes tegutseb konkreetses asjas uurimisorganina kriminaalmenetluses ja kellel on pädevus [määrata] riigisisese õiguse kohaselt tõendite kogumist. Lisaks peab taotleva riigi kohtunik, kohus, eeluurimiskohtunik või prokurör Euroopa uurimismääruse kinnitama enne määrust täitvale asutusele või ametiisikule edastamist, olles enne kontrollinud selle vastavust uurimismääruse koostamise tingimustele, eelkõige käesoleva direktiivi artikli 6 lõikes 1 sätestatud tingimustele. Kui õigusasutus kinnitab Euroopa uurimismääruse, võib seda asutust Euroopa uurimismääruse edastamisel käsitada ka taotleva asutusena“. [täpsustatud sõnastus]

8. Selle direktiivi artiklis 6 „Euroopa uurimismääruse koostamise ja edastamise tingimused“ on sätestatud:

„1. Taotlev asutus või ametiisik võib Euroopa uurimismääruse koostada üksnes juhul, kui ta on veendunud, et täidetud on järgmised tingimused:

a) Euroopa uurimismääruse koostamine on artiklis 4 osutatud menetluse puhul vajalik ja sellega proportsionaalne, võttes arvesse kahtlustatava ja süüdistatava õigusi; ning

b) Euroopa uurimismääruses märgitud uurimistoimingu(te) tegemist oleks saanud taotleda samadel tingimustel sarnases riigisiseses asjas.

2. Lõikes 1 osutatud tingimusi hindab taotlev asutus või ametiisik iga asja puhul eraldi.

3. Kui määrust täitval asutusel või ametiisikul on alust arvata, et lõikes 1 osutatud tingimused ei ole täidetud, võib ta konsulteerida taotleva asutuse või ametiisikuga Euroopa uurimismääruse täitmise olulisuse üle. Pärast konsulteerimist võib taotlev asutus või ametiisik otsustada, et ta võtab uurimismääruse tagasi."

9. Direktiivi 2014/41 artikli 9 „Tunnustamine ja täitmine" lõigetes 1–3 on sätestatud:

„1. Määrust täitev asutus või ametiisik tunnustab kooskõlas käesoleva direktiiviga edastatud Euroopa uurimismäärust ilma täiendavate formaalsusteta ja tagab selle täitmise samal viisil ja sama korra kohaselt nagu siis, kui asjaomast uurimistoimingut oleks taotlenud täitjariigi asutus või ametiisik, välja arvatud juhul, kui määrust täitev asutus või ametiisik otsustab tugineda ühele käesolevas direktiivis osutatud Euroopa uurimismääruse mittetunnustamise või edasilükkamise alustest.

2. Määrust täitev asutus või ametiisik täidab taotleva asutuse või ametiisiku sõnaselgelt esitatud formaalsusi ja menetlusi, kui käesolevas direktiivis ei ole sätestatud teisiti, tingimusel et sellised formaalsused ja menetlused ei ole vastuolus täitjariigi õiguse aluspõhimõtetega.

3. Kui määrust täitev asutus või ametiisik saab Euroopa uurimismääruse, mille ei ole teinud või kinnitanud artikli 2 punktis c määratletud taotlev asutus või ametiisik, saadab määrust täitev asutus või ametiisik Euroopa uurimismääruse tagasi taotlevale riigile."

### *B. Läti õigus*

10. Läti õiguses reguleerivad Euroopa uurimismääruse tegemist 11. mai 2005. aasta kriminaalmenetluse seadustiku (Kriminālprocesa likums)[6] artiklid $887^1$–$887^3$. Selle seadustiku artikli $887^1$ lõikes 1 on sätestatud, et kui kriminaalmenetluses on vaja enne süüdistuse esitamist teha menetlustoiming teise Euroopa Liidu liikmesriigi territooriumil, hindab menetluse eest vastutaja Euroopa uurimismääruse koostamisel selle proportsionaalsust ja vajalikkust seoses uuritava kuriteoga, pärast mida kontrollib uurimise juhtimise eest vastutav prokurör samuti liidu liikmesriigilt taotletava menetlustoimingu vastavust seaduse nõuetele ning hindab selle vajalikkust ja proportsionaalsust seoses uuritava kuriteoga. Enne Euroopa uurimismääruse koostamist teeb menetluse eest vastutaja kõik toimingud, mis oleksid vajalikud, kui menetlustoiming täidetaks Lätis.

11. Läbiotsimist reguleerivad selle seadustiku artiklid 179–185. Artikli 179 lõikes 1 on läbiotsimine määratletud kui uurimistoiming, mille eesmärk on ruumide, maastiku, sõiduki või üksikisiku sunniviisiline uurimine otsitava eseme asukoha kindlakstegemiseks ja äravõtmiseks, kui esineb põhjendatud kahtlus, et otsitav asub läbiotsimiskohas.

12. Selle seadustiku artikli 180 lõikes 1 on sätestatud, et läbiotsimine toimub eeluurimiskohtuniku või kohtu määruse alusel. Eeluurimiskohtuniku määrus põhineb menetluse eest vastutaja ettepanekul ja sellele lisatud dokumentidel.

[6] *Latvijas Vēstnesis*, 2005, nr 74.

## III. Põhikohtuasi, eelotsuse küsimus ja menetlus Euroopa Kohtus

13. KNAB alustas 5. aprillil 2019 Riias (Läti) asuva sihtasutuse ametiisikute suhtes kriminaalmenetlust seoses kahtlusega kelmuses suures ulatuses, võõra asja õigusvastases omastamises suures ulatuses, dokumendi võltsimises ning võltsitud dokumendi esitamises. Uurimise käigus pidas KNAB vajalikuks läbi otsida ettevõtjate FF GmbH ja WBS GmbH äriruumid Berliinis (Saksamaa) ning palus Rīgas pilsētas Vidzemes priekšpilsētas tiesa (Riia linna Vidzeme piirkonna kohus, Läti) eeluurimiskohtunikul anda luba nende uurimistoimingute tegemiseks vastavalt Läti kriminaalmenetluse seadustiku artiklitele 179 ja 180.

14. See kohus rahuldas 24. aprilli 2019. aasta määrustega KNABi taotluse esiteks põhjusel, et on mõistlik arvata, et nimetatud ruumides leidub kriminaalmenetluse jaoks olulisi dokumente, andmekandjaid ja esemeid, ning teiseks, et läbiotsimine, mille eesmärk on need dokumendid, andmekandjad ja esemed leida ja arestida, on vajalik ja proportsionaalne.

15. KNAB kui „pädev asutus“ direktiivi 2014/41 artikli 2 punkti c alapunkti ii tähenduses koostas 25. aprillil 2019 vaidlusaluse Euroopa uurimismääruse, milles ta palus Saksamaa Liitvabariigil üle kuulata kaks tunnistajat ja täita eelnimetatud läbiotsimismäärused. Läti Vabariigi peaprokuratuur (Latvijas Republikas Ģenerālprokuratūra, Läti) kinnitas Euroopa uurimismääruse ja edastas selle Staatsanwaltschaft Berlinile (Berliini prokuratuur, Saksamaa).

16. Amtsgericht Berlin-Tiergarten (Berlin-Tiergarteni esimese astme kohus, Saksamaa) andis Berliini prokuratuuri taotluse alusel korralduse ettevõtjate FF ja WBS äriruumide läbiotsimiseks. Need läbiotsimised toimusid 13. mail 2019 ja nende tulemusel õnnestus arestida arvukalt tõendeid.

17. Põhikohtuasjas esitas WBS kaebuse Kammergericht Berlinile (Berliini liidumaa kõrgeim üldkohus), kes on eelotsusetaotluse esitanud kohus, paludes muu hulgas tuvastada, et Saksamaal vaidlusalust Euroopa uurimismäärust täites saadud tõendite üleandmine Läti Vabariigile ei ole lubatav.

18. WBS tugines oma taotluse põhjendamiseks muu hulgas kohtuotsusele Spetsializirana prokuratura, milles Euroopa Kohus leidis, et ainult kohus võib koostada Euroopa uurimismääruse sellise uurimistoimingu tegemiseks, mille määramine on taotleva riigi õiguse kohaselt üksnes kohtute pädevuses. Käesoleval juhul on vaidlusaluse Euroopa uurimismääruse koostanud KNAB, kes ei ole kohus, samas kui Läti õiguse kohaselt on riigisiseses menetluses üksnes kohtute pädevuses taoliste läbiotsimiste määramine, mille tulemuseks võib olla tõendite äravõtmine. Seega kinnitas Läti Vabariigi peaprokuratuur Euroopa uurimismääruse, mille oli koostanud pädevuseta asutus.

19. Berliini prokuratuur küsis Läti Vabariigi peaprokuratuurilt, kas juhul, kui see on nii, võiks kohus vaidlusaluse Euroopa uurimismääruse uuesti koostada. Viimane vastas eitavalt, kuna Läti õiguses puudub selleks õiguslik alus. Selles kontekstis otsustas eelotsusetaotluse esitanud kohus kogutud tõendite üleandmise peatada.

20. Enne õigusalase koostöö meetme vastuvõetavuse üle otsustamist soovib eelotsusetaotluse esitanud kohus teada, kas põhikohtuasjas tuleks kohaldada kohtuotsusest Spetsializirana prokuratura tulenevaid põhimõtteid, nagu WBS väidab, mis võib viia ta järeldusele, et tõendite

üleandmist vaidlusaluse Euroopa uurimismääruse täitmiseks ei tohiks lubada,[7] või kas, nagu KNAB väidab, piisab kõnealuste tõendite üleandmiseks sellest, et taotleva riigi kohus on asjaomased uurimistoimingud eelnevalt kinnitanud kooskõlas direktiivis 2014/41 sätestatud kontrolli- ja põhjendamiskohustusega.

21. Neil asjaoludel otsustas Kammergericht Berlin (Berliini liidumaa kõrgeim üldkohus, Saksamaa) menetluse peatada ja esitada Euroopa Kohtule järgmise eelotsuse küsimuse:

„Kas Euroopa uurimismääruse – mis puudutab taotleva riigi riigisisese õiguse kohaselt ainult kohtu pädevuses olevat uurimistoimingut – võib koostada muu pädev asutus direktiivi [2014/41] artikli 2 punkti c alapunkti ii tähenduses koostöös kinnitava asutusega (mis ei ole kohus), kui selleks uurimistoiminguks on andnud eelnevalt loa taotleva riigi kohus, kes on seejuures täitnud nimetatud direktiivis ette nähtud kontrollimis- ja põhjendamiskohustuse?“

22. Euroopa Kohtule esitasid kirjalikud seisukohad WBS, Saksamaa, Eesti, Läti, Poola ja Portugali valitsus ning Euroopa Komisjon. Need pooled – välja arvatud Eesti ja Portugali valitsus – ning Rootsi valitsus, esitasid oma seisukohad ka 13. novembri 2024. aasta kohtuistungil.

## IV. Analüüs

23. Eelotsusetaotluse esitanud kohus küsib oma eelotsuse küsimusega sisuliselt, kas direktiivi 2014/41 artikli 2 punkti c alapunkti ii tuleb tõlgendada nii, et selle sätte tähenduses „taotlevaks asutuseks“ võib kvalifitseerida asutuse, kes ei ole õigusasutus ning kes määrab vastavalt oma riigisisesele õigusele konkreetsed uurimistoimingud, mille enne nende täitmist teises liikmesriigis kinnitab õigusasutus, samas kui selliste uurimistoimingute määramine puhtalt riigisiseses menetluses kuulub üksnes õigusasutuste pädevusse.

24. Minu arvates tuleb sellele küsimusele vastata alljärgnevalt esitatud põhjustel jaatavalt.

### *A. Sissejuhatavad märkused*

25. Kõigepealt tuleb meenutada, et direktiiviga 2014/41 asendati varasem piiriülese mõõtmega kriminaalasjades tõendite hankimise killustatud ja keeruline raamistik ja kehtestati lihtsustatud ja tõhusam süsteem, mis põhineb ühtsel vahendil, nimelt Euroopa uurimismäärusel. Selle süsteemi eesmärk on hõlbustada ja kiirendada õigusalast koostööd, et aidata saavutada eesmärki kujundada liit vabadusel, turvalisusel ja õigusel rajanevaks alaks, mis põhineb liikmesriikide vahelisel suurel usaldusel.[8] Seega on Euroopa uurimismäärus ELTL artikli 82 lõikes 1 silmas peetud kriminaalasjades tehtava õigusalase koostöö vahend, mis põhineb kohtuotsuste ja õigusasutuste otsuste vastastikuse tunnustamise põhimõttel. See põhimõte, mis on kriminaalasjades tehtava õigusalase koostöö nurgakivi, põhineb omakorda vastastikusel usaldusel ja ümberlükataval eeldusel, et teised liikmesriigid järgivad liidu õigust, eelkõige põhiõigusi.[9]

[7] Berliini prokuratuur peaks seejärel vastavalt direktiivi 2014/41 artikli 9 lõikele 3 saatma Euroopa uurimismääruse Läti Vabariigile tagasi.

[8] Vt eelkõige direktiivi 2014/41 põhjendused 5–8, 21 ja 38 ning kohtuotsused Staatsanwaltschaft Wien (punkt 39), Spetsializirana prokuratura (punkt 36), Staatsanwaltschaft Graz (punkt 42) ja EncroChat (punkt 86).

[9] Vt eelkõige direktiivi 2014/41 põhjendused 2, 6 ja 19 ning kohtuotsus Staatsanwaltschaft Wien (punkt 40), 11. novembri 2021. aasta kohtuotsus Gavanozov II (C-852/19, edaspidi „kohtuotsus Gavanozov II“, EU:C:2021:902, punkt 54) ja kohtuotsus EncroChat (punkt 99).

26. Euroopa uurimismäärus on direktiivi 2014/41 artikli 1 lõikes 1 määratletud kui liikmesriigi „õigusasutuse tehtud või kinnitatud otsus“ ühe või mitme konkreetse uurimistoimingu tegemiseks teises liikmesriigis eesmärgiga hankida tõendeid selle direktiivi kohaselt, sh tõendeid, mis on juba selle liikmesriigi pädevate asutuste valduses. [10]

27. Direktiivi 2014/41 artikli 1 lõike 2 kohaselt täidavad liikmesriigid Euroopa uurimismäärust vastastikuse tunnustamise põhimõtte alusel ja vastavalt selle direktiivi sätetele. Selle direktiivi artikli 9 lõike 1 kohaselt tunnustab määrust täitev asutus või ametiisik Euroopa uurimismäärust ilma täiendavate formaalsusteta ning tagab selle täitmise samal viisil ja sama korra kohaselt nagu siis, kui asjaomast uurimistoimingut oleks taotlenud täitjariigi asutus või ametiisik. Sama sätte kohaselt võib see asutus või ametiisik otsustada Euroopa uurimismäärust mitte täita, tuginedes ühele selles direktiivis osutatud Euroopa uurimismääruse mittetunnustamise või täitmatajätmise või edasilükkamise alustest. Lisaks on direktiivi 2014/41 artikli 9 lõikes 3 sätestatud, et kui määrust täitev asutus või ametiisik saab Euroopa uurimismääruse, mille ei ole teinud või kinnitanud artikli 2 punktis c määratletud taotlev asutus või ametiisik, saadab määrust täitev asutus või ametiisik Euroopa uurimismääruse tagasi taotlevale riigile. [11]

28. Sellega seoses on direktiivi 2014/41 artikli 2 punktis c määratletud mõiste „taotlev asutus või ametiisik“. Ühtlasi on selles sättes täpsustatud, et selline asutus või ametiisik võib olla kas selle punkti i kohaselt „konkreetses asjas pädev kohtunik, kohus, eeluurimiskohtunik või prokurör“ [12] või punkti ii esimese lause kohaselt, mille tõlgendamine on käesoleva eelotsusetaotluse ese, „taotleva riigi mis tahes muu pädev asutus või ametiisik, kes tegutseb konkreetses asjas uurimisorganina kriminaalmenetluses ja kellel on pädevus [määrata] riigisisese õiguse kohaselt tõendite kogumist“. [13]

29. Samuti nähtub direktiivi 2014/41 artikli 2 punkti c alapunkti ii teisest lausest, et kui Euroopa uurimismääruse on koostanud asutus või ametiisik, kes ei ole õigusasutus, peab selle määruse enne selle edastamist täitvale asutusele või ametiisikule kinnitama õigusasutus nimetatud direktiivi artikli 2 punkti c alapunkti i tähenduses, olles enne kontrollinud, kas asjaomane uurimismäärus vastab direktiivis 2014/41 ette nähtud koostamistingimustele, eelkõige selle artikli 6 lõikes 1 sätestatud tingimustele. [14] Lõpuks on sama sätte kolmandas lauses ette nähtud, et Euroopa uurimismääruse kinnitanud õigusasutust või ametiisikut „võib […] ka“ käsitada taotleva asutusena Euroopa uurimismääruse edastamisel.

30. Eeltoodust tuleneb, et selline õigusasutuste hulka mittekuuluv asutus nagu haldusasutus võib põhimõtteliselt kuuluda mõiste „taotlev asutus või ametiisik“ alla direktiivi 2014/41 artikli 2 punkti c alapunkti ii tähenduses käesoleva ettepaneku eelmises punktis meenutatud asjaoludel,

[10] Vt kohtuotsus Staatsanwaltschaft Wien (punkt 41), 2. septembri 2021. aasta kohtuotsus Finanzamt für Steuerstrafsachen und Steuerfahndung Münster (C-66/20, EU:C:2021:670, punkt 39) ja kohtuotsus EncroChat (punkt 71).

[11] Vt 2. septembri 2021. aasta kohtuotsus Finanzamt für Steuerstrafsachen und Steuerfahndung Münster (C-66/20, EU:C:2021:670, punkt 40).

[12] Need neli asutust, mis on ammendavalt loetletud, loetakse „õigusasutusteks“ direktiivi 2014/41 tähenduses, kuna nad võivad osaleda õigusemõistmises (vt kohtuotsus Staatsanwaltschaft Graz, punktid 30–32 ja 37).

[13] Direktiivi 2014/41 artikli 2 punkti c alapunktis ii sisalduv viide „muule asutusele“ näitab, et kõiki muid asutusi peale selle direktiivi artikli 2 punkti c alapunktis i nimetatud õigusasutuste tuleb analüüsida selle direktiivi artikli 2 punkti c alapunkti ii alusel. Seega tuleb seda väljendit mõista nii, et see viitab mis tahes täidesaatva võimu asutusele (vt selle direktiivi artikli 4 punkt b ja kohtuotsus Staatsanwaltschaft Graz (punktid 34 ja 35)).

[14] Vt selle kohta kohtuotsus Staatsanwaltschaft Graz (punktid 27 ja 28).

nimelt esiteks, et ta on pädev tegutsema uurimisorganina kriminaalmenetluses,[15] ja teiseks, et õigusasutus kinnitab tema poolt koostatud Euroopa uurimismääruse enne selle edastamist täitvale riigile.[16]

31. Käesoleval juhul on selge, et KNAB, kes ei ole õigusasutus, tegutses Läti õiguse alusel uurimisorganina kriminaalmenetluses.[17] Samuti kinnitas vaidlusaluse Euroopa uurimismääruse enne selle edastamist täitjariigile Läti Vabariigi peaprokuratuur, kelle staatus „õigusasutusena" direktiivi 2014/41 artikli 2 punkti c alapunkti i tähenduses on väljaspool kahtlust.[18]

32. Eelotsusetaotluse esitanud kohtu kahtlused puudutavad seevastu sisuliselt seda, kas KNAB vastab direktiivi 2014/41 artikli 2 punkti c alapunktis ii ette nähtud tingimusele, mida on meenutatud käesoleva ettepaneku punktis 28 ning mille kohaselt peab tal olema „pädevus [määrata] riigisisese õiguse kohaselt tõendite kogumist", kuna Läti õiguse kohaselt[19] peavad põhikohtuasjas käsitletavad uurimistoimingud, st läbiotsimised, kuigi need põhinevad sellise pädeva uurimisorgani nagu KNAB ettepanekul, toimuma eeluurimiskohtuniku või kohtu määruse alusel ja seega kuuluvad need õigusasutuste ainupädevusse.

33. Eelotsusetaotluse esitanud kohtu sõnul kerkib see küsimus seda enam, et kohtuotsuses Spetsializirana prokuratura otsustas Euroopa Kohus, et direktiivi 2014/41 artikli 2 punkti c alapunkti i tuleb tõlgendada nii, et sellega on vastuolus see, kui prokurör on pädev koostama Euroopa uurimismäärust elektroonilise side liiklus- ja asukohaandmete kogumiseks, kui riigisiseses menetluses kuulub sellistele andmetele juurdepääsu taotleva uurimistoimingu määramine kohtuniku ainupädevusse.

34. Euroopa Kohtu väljakujunenud praktika kohaselt tuleb kõnealuse sätte tõlgendamisel arvestada mitte üksnes selle sõnastust, vaid ka konteksti ning selle õigusaktiga taotletavaid eesmärke, mille osa säte on, eelkõige selle sätte tekkelugu.[20]

### *B. Grammatiline tõlgendus*

35. Mis puudutab esimesena direktiivi 2014/41 artikli 2 punkti c alapunkti ii *sõnastust*, mida on meenutatud käesoleva ettepaneku punktis 28, siis tuleb märkida, et selles sättes ei ole ette nähtud, et mõiste „taotlev asutus" alla kuulumiseks peab haldusasutus tingimata olema asutus, kes on pädev tegema samu uurimistoiminguid riigisiseses menetluses.

15 Vt kohtuotsused Spetsializirana prokuratura (punkt 29) ja Staatsanwaltschaft Graz (punktid 33 ja 34 ning seal viidatud kohtupraktika).

16 Vt nt kohtuotsus Staatsanwaltschaft Wien (punkt 46). Nähtuvalt Euroopa õigusalase koostöö võrgustiku 20. septembri 2021. aasta aruandest, mis on kättesaadav selle võrgustiku veebisaidil (https://www.ejn-crimjust.europa.eu/ejn/EJN_RegistryDoc/EN/3115/0/0) on lisaks Läti Vabariigile määranud haldusasutuse „taotlevaks asutuseks või ametiisikuks" paljud liikmesriigid, sealhulgas Belgia Kuningriik, Saksamaa Liitvabariik, Kreeka Vabariik, Ungari, Austria Vabariik ja Poola Vabariik.

17 Kriminaalmenetluse seadustiku artikli 386 lõike 6 kohaselt on KNAB uurimisorgan, kes võib selle seadustiku artikli 27 kohaselt tegutseda „menetluse eest vastutajana", kes juhib kriminaalmenetlust.

18 Vt 19. mai 1994. aasta prokuratuuriseaduse (Prokuratūras likums) (*Latvijas Vēstnesis*, 2004, nr 65) artikli 1 lõige 1. „Prokurör" on üks direktiivi 2014/41 artikli 2 punkti c alapunktis i nimetatud „õigusasutustest", kes on volitatud Euroopa uurimismäärust kinnitama (vt kohtuotsus Staatsanwaltschaft Wien, punkt 53).

19 Vt kriminaalmenetluse seadustiku artikli 180 lõige 1.

20 Vt selle kohta eelkõige 17. aprilli 2018. aasta kohtuotsus Egenberger (C-414/16, EU:C:2018:257, punkt 44), kohtuotsus Staatsanwaltschaft Wien (punkt 49), 28. oktoobri 2022. aasta kohtuotsus Generalstaatsanwaltschaft München (väljaandmine ja *ne bis in idem*'i põhimõte) (C-435/22 PPU, EU:C:2022:852, punkt 67) ja kohtuotsus Staatsanwaltschaft Graz (punkt 25).

36. See säte ei nõua, et Euroopa uurimismääruse peab tingimata koostama sama asutus või ametiisik, kes oleks olnud pädev määrama tõendite kogumise „sarnases riigisiseses asjas“, nagu WBS ja komisjon sisuliselt väidavad, vaid piirdub täpsustusega, et see asutus peab olema pädev määrama nende tõendite kogumise „riigisisese õiguse kohaselt“. Neid kahte fraasi ei saa pidada sünonüümideks, kuna sõnad „pädevus [määrata] riigisisese õiguse kohaselt tõendite kogumist“ ei viita võimalikule samaväärsusele sarnase riigisisese asjaga. Lisaks ei ole kõnealuse sättega vastuolus ka see, kui Euroopa uurimismääruse koostab asutus või ametiisik, kes on taotleva riigi õiguse kohaselt pädev tegutsema uurimisorganina, kuid kes ei ole asutus või ametiisik, kes on riigisiseses olukorras määranud kõnealuse toimingu.

37. Nagu on meenutatud käesoleva ettepaneku punktis 25, põhineb direktiiviga 2014/41 kehtestatud süsteem vastastikusel usaldusel ja ümberlükataval eeldusel, et teised liikmesriigid järgivad liidu õigust. Seetõttu jätab selle direktiivi artikli 2 punkti c alapunkt ii üksnes Euroopa vahistamismääruse teinud riigile pädevuse „määratleda“ pädevad asutused, kes ei ole õigusasutused, ning viitab sellega seoses sõnaselgelt riigisisesele õigusele, täpsustades samas erinevaid sisulisi tingimusi, mis tuleb selles õiguskorras kehtestada. Seega on üksnes taotleva riigi pädevuses määrata kindlaks asutused, kes ei ole õigusasutused ning kes on pädevad Euroopa uurimismäärust koostama, tingimusel et on täidetud selle direktiivi artikli 2 punkti c alapunktis ii sätestatud kriteeriumid. Vastupidise tõlgendusega ei saa nõustuda, ilma et see säte ja eelkõige vastastikuse tunnustamise põhimõte kaotaksid igasuguse soovitava toime. [21]

38. Seega tuleb hinnata, kas sellise haldusasutuse nagu KNAB võib kvalifitseerida „taotlevaks asutuseks“ selle direktiivi tähenduses, lähtudes üksnes direktiivi 2014/41 artikli 2 punkti c alapunktis ii sätestatud kriteeriumidest, mida on meenutatud käesoleva ettepaneku punktis 30. Käesoleval juhul näib see tõepoolest nii olevat.

39. Esiteks on KNABil kahtlemata kohustused, mis võimaldavad tal tegutseda „uurimisorganina“ direktiivi 2014/41 artikli 2 punkti c alapunkti ii tähenduses, kuna riigisisese õiguse kohaselt tegutseb ta korruptsioonivastase võitlusega seotud kriminaalmenetluse kohtueelses etapis kas riigisisese või piiriülese mõõtmega kriminaalmenetluses „menetluse eest vastutajana“. Sellega seoses nähtub nii Läti valitsuse kirjalikest kui ka suulistest seisukohtadest, et kriminaalmenetluse seadustiku artikli 27 kohaselt KNAB „menetluse eest vastutajana“: „1) korraldab kriminaalmenetluse läbiviimist ja sellega seotud dokumentide haldamist; 2) võtab vastu otsuseid kriminaalmenetluse suunamise kohta; 3) teostab kriminaalmenetluse asjaomases etapis avalikku võimu ise või teiste ametnike kaudu; 4) nõuab kõigilt isikutelt nende kriminaalmenetluslike kohustuste ja menetluseeskirjade järgimist; 5) tagab kriminaalmenetluses osalevatele isikutele seadusega ette nähtud õigused“.

40. Seda järeldust ei sea kahtluse alla asjaolu, et Läti õiguse kohaselt ei saa KNAB selliste uurimistoimingute puhul, mis võivad kaasa tuua isiku eraelu riive, nagu näiteks läbiotsimised, selliseid toiminguid määrata, vaid võib üksnes teha nende kohta ettepaneku eeluurimiskohtunikule, kes üksi on pädev neid määrama. Nagu Läti valitsus selgitas, kujutab eeluurimiskohtuniku otsus endast pigem KNABi poolt ette pandud läbiotsimise „lubamist“ kui sõltumatut otsust, mis põhineks eeluurimiskohtuniku iseseisval hinnangul asjaomase uurimise faktiliste asjaolude kohta. Täpsemalt nähtub selle valitsuse seisukohtadest, et Läti kriminaalmenetluse süsteemis kontrollib eeluurimiskohtunik peamiselt inimõiguste austamist kriminaalmenetluses, mitte erinevate uurimistoimingute otstarbekust. Seetõttu ei tähenda ka Läti

[21] Näiteks on Euroopa Kohus juba otsustanud, et liikmesriigi maksuhalduri – kes, kuuludes küll selle riigi täidesaatva võimu alla, viib vastavalt riigisisesele õigusele prokuratuuri asemel läbi maksusüütegude kohtueelset menetlust – võib kvalifitseerida „taotlevaks asutuseks või ametiisikuks“ selle direktiivi artikli 2 punkti c alapunkti ii tähenduses (vt kohtuotsus Staatsanwaltschaft Graz, punkt 46).

valitsuse sõnul asjaolu, et eeluurimiskohtunik on läbiotsimist määrav asutus, seda, et riigisisene õigus annaks talle „menetluse eest vastutaja“ asemel vastutuse kriminaalasja uurimise eest. KNAB jääb seega „menetluse eest vastutajaks“, kelle ülesanne on teha ettepanekuid uurimistoimingute kohta ja hinnata, kas need on uurimise eesmärgi saavutamiseks vajalikud.

41. Teiseks on samuti vaieldamatu, et täidetud on ka direktiivi 2014/41 artikli 2 punkti c alapunkti ii teises lauses ette nähtud tingimus, mille kohaselt peab Euroopa uurimismääruse kinnitama õigusasutus. Nagu tuleneb mõiste „kinnitamine“ tavapärasest tähendusest, nõuab see menetlus, et õigusasutus kinnitaks Euroopa uurimismääruse õiguspärasust. Läti õiguse kohaselt kinnitas vaidlusaluse Euroopa uurimismääruse Läti Vabariigi peaprokuratuur, kes pärast seda, kui ta oli kontrollinud, kas taotletud tõendid ja valitud uurimistoimingud on uurimise jaoks vajalikud ja proportsionaalsed, edastas selle Euroopa uurimismääruse Berliini prokuratuurile täitmiseks Saksamaal. Just taoline kinnitamistoiming on Euroopa uurimismääruse aluseks ja annab õiguse kvalifitseerida see Euroopa uurimismäärus „õigusasutuse otsuseks“, nagu nõutakse direktiivi 2014/41 artikli 1 lõikes 1. Seega ei ole minu arvates oluline, et sarnases riigisiseses asjas oleks need uurimistoimingud pidanud määrama õigusasutus, kuna vaidlusaluse Euroopa uurimismääruse kinnitamine peaprokuratuuri poolt võimaldab prokuratuuri samastada selle otsuse tegijaga.[22] Just sel põhjusel on direktiivi 2014/41 artikli 2 punkti c alapunkti ii kolmandas lauses ette nähtud, et kui uurimisotsuse kinnitab õigusasutus, „võib“ seda asutust Euroopa uurimismääruse edastamisel samuti käsitada „taotleva asutusena“, kuna liidu seadusandja on jätnud selle võimaluse liikmesriikide otsustada.

42. Eeltoodust tuleneb, et direktiivi 2014/41 artikli 2 punkti c alapunkti ii sõnastust arvestades ei ole sellega vastuolus see, kui asutus, kes ei ole õigusasutus ja kes määrab vastavalt oma riigisisesele õigusele konkreetsed uurimistoimingud, mille on enne teises liikmesriigis täitmist kinnitanud õigusasutus, kvalifitseeritakse „taotlevaks asutuseks“ selle sätte tähenduses, isegi kui selliste uurimistoimingute määramine puhtalt riigisiseses menetluses oleks olnud üksnes õigusasutuste pädevuses.

### *C. Kontekstipõhine tõlgendus*

43. Teisena ei lükka seda tõlgendust ümber direktiivi 2014/41 artikli 2 punkti c alapunkti ii *kontekst*. Sellega seoses tuleb meenutada, et selle sätte teises lauses on sõnaselgelt ette nähtud, et Euroopa uurimismääruse kinnitamisel peab õigusasutus kontrollima, kas see otsus vastab direktiivis 2014/41, eelkõige selle artikli 6 lõikes 1 sätestatud tingimustele. Ükski neist Euroopa uurimismääruse koostamise tingimustest ei takista kvalifitseerimast „taotlevaks asutuseks“ sellist õigusasutust nagu KNAB, kes on määranud õigusasutuse kinnitatud uurimistoimingud, kui selliste uurimistoimingute määramine kuuluks riigisiseses menetluses õigusasutuste pädevusse.

44. Esiteks, vastavalt direktiivi 2014/41 artikli 6 lõikele 1 koostoimes selle direktiivi artikli 2 punktiga c ja põhjendusega 11 sõltub Euroopa uurimismääruse kinnitamine – nagu ka selle koostamine – kahe kumulatiivse tingimuse täidetusest, nimelt esiteks, et vastavalt artikli 6 lõike 1 punktile a on Euroopa uurimismääruse koostamine vajalik ja proportsionaalne selle direktiivi artiklis 4 osutatud menetluste, eelkõige kriminaalmenetluse eesmärkidel, võttes arvesse kahtlustatava või süüdistatava õigusi,[23] ning teiseks, et vastavalt artikli 6 lõike 1 punktile b oleks

[22] Vt analoogia alusel 10. novembri 2016. aasta kohtuotsus Özçelik (C-453/16 PPU, EU:C:2016:860, punkt 30), mis puudutas politseiasutuse antud riikliku vahistamismääruse kinnitamise menetlust prokuratuuri poolt, ning 9. oktoobri 2019. aasta kohtuotsus NJ (Viini prokuratuur) (C-489/19 PPU, EU:C:2019:849, punkt 46), mis käsitles vahistamiskorralduse alusel Austria Vabariigi prokuratuuri poolt tehtud Euroopa vahistamismäärusele kohtuliku loa andmist.

[23] Vt kohtuotsused Spetsializirana prokuratura (punkt 32) ja EncroChat (punkt 88).

Euroopa uurimismääruses märgitud uurimistoimingute tegemise saanud määrata samadel tingimustel sarnases riigisiseses asjas.[24] Direktiivi artikli 6 lõike 2 kohaselt kontrollib taotlev asutus mõlemal juhul nende kahe tingimuse täidetust.

45. Kuigi nendes sätetes ei ole täpsustatud, kuidas ja millises kriminaalmenetluse etapis peavad olema täidetud direktiivi 2014/41 artikli 6 lõikes 1 ette nähtud tingimused, kuna need normid kuuluvad täielikult taotleva riigi menetlusautonoomia alla, nähtub selle direktiivi artikli 2 punkti c alapunkti ii, artikli 6 lõigete 1 ja 2 ning põhjenduse 11 koostoimest, et nende tingimuste täidetust peab kontrollima nii asutus, mis ei ole õigusasutus, Euroopa uurimismääruse väljatöötamise ja eelkõige konkreetsete uurimistoimingute tegemise ettepaneku etapis, kui ka õigusasutus Euroopa uurimismääruse kinnitamise etapis. Seda järeldust kinnitab ka asjaolu, et Euroopa uurimismäärus peab olema „kinnitatud“ õigusasutuse poolt, kusjuures mõiste „kinnitamine“ tähendab selgelt, et kinnitatakse esmast kontrolli, mille on läbi viinud asutus, mis ei ole õigusasutus. See järeldus toetab tõlgendust, mille kohaselt juhul, kui taoline kinnitus on antud, ei nõua direktiiv 2014/41, et taotlev asutus oleks pädev määrama asjaomaseid uurimistoiminguid ka riigisiseses menetluses. Euroopa uurimismäärust tuleb mõista nii, et sellega peetakse silmas kõnealust akti selle täitmise ajal, st pärast selle kinnitamist õigusasutuse poolt, kuna enne seda ei tekita see õiguslikke tagajärgi ja seda ei saa edastada.[25]

46. Käesoleval juhul ei viita miski sellele, et need direktiivi 2014/41 artiklis 6 ette nähtud tingimused ei oleks põhikohtuasjas täidetud.

47. Mis puudutab selle direktiivi artikli 6 lõike 1 punktis a nimetatud esimest tingimust, nimelt menetluse eesmärkide vajalikkust ja proportsionaalsust, siis tuleb kõigepealt märkida, et – nagu nähtub ka Läti valitsuse seisukohtadest – KNAB sai enne vaidlusaluse Euroopa uurimismääruse koostamist Läti kohtult vajaliku loa selles määruses ette nähtud läbiotsimistoiminguteks. Lisaks, mis puudutab kahtlustatava või süüdistatava õiguste arvessevõtmist, siis ei viita miski Euroopa Kohtule esitatud toimikus sellele, et kõnealuse Euroopa uurimismääruse kohtuliku kontrolliga ei oleks suudetud tagada põhiõiguste järgimist. Vastupidi, näib, et samaväärse riigisisese menetluse raames kontrolliti seda Euroopa uurimismäärust õigusasutuse poolt kaks korda esmalt eeluurimiskohtuniku ja seejärel Läti Vabariigi peaprokuratuuri poolt ning et see kontroll põhines kogu teabel, mille esitas kõnealune õigusasutuse staatust mitte omav asutus.

48. Mis puudutab direktiivi 2014/41 artikli 6 lõike 1 punktis b nimetatud teist tingimust, siis nähtub Euroopa Kohtu käsutuses olevast toimikust samuti, et vaidlusaluses Euroopa uurimismääruses nimetatud samu uurimistoiminguid oleks saanud teha sarnases riigisiseses asjas, kuna KNAB oleks võinud teha eeluurimiskohtunikule ettepaneku samade toimingute määramiseks. Lisaks on Euroopa Kohus juba otsustanud, et kasutades mõisteid „samadel tingimustel“ ja „sarnases riigisiseses asjas“, seab selle direktiivi artikli 6 lõike 1 punkt b Euroopa uurimismääruse koostamiseks vajalike täpsete tingimuste kindlaksmääramise sõltuvusse üksnes taotleva riigi õigusest.[26] Selle sätte eesmärk on vältida taotleva riigi õiguses ette nähtud normidest ja tagatistest kõrvalehoidmist.[27] Sellise kõrvalehoidmise oht ei saa tuleneda asjaolust, et Euroopa uurimismääruse on koostanud asutus, mis ei ole õigusasutus, kui õigusasutus on selle määruse hiljem kinnitanud.

[24] Vt kohtuotsused Staatsanwaltschaft Wien (punkt 57) ja EncroChat (punkt 87).

[25] Vt analoogia alusel 9. oktoobri 2019. aasta kohtuotsus NJ (Viini prokuratuur) (C-489/19 PPU, EU:C:2019:849, punktid 42 ja 43).

[26] Vt kohtuotsus EncroChat (punktid 90–93).

[27] Vt kohtuotsus EncroChat (punkt 97).

49. Teiseks peab taotlev asutus lisaks direktiivi 2014/41 artikli 6 lõikes 1 ette nähtud tingimustele esitama teatavate konkreetsete uurimistoimingute raames täiendavad põhjendused. Nii nõuab selle direktiivi artikli 26 lõige 5 panga- ja muid finantskontosid käsitleva teabe puhul, et taotlev asutus esitaks põhjused, miks tema arvates võib taotletav teave olla kriminaalmenetluse jaoks olulise väärtusega. Lisaks on selle direktiivi artikli 27 lõikes 4 ja artikli 28 lõikes 3 vastavalt seoses teabega pangatoimingute ja muude finantstehingute kohta ning seoses uurimistoimingutega, mis eeldavad tõendite kogumist reaalajas, pidevalt ja teatava aja jooksul, ette nähtud, et taotlev asutus esitaks põhjused, miks tema arvates võib taotletud teave olla kriminaalmenetluse jaoks olulise väärtusega.[28] Neid täiendavaid põhjendusi võib esitada asutus, mis ei ole õigusasutus, olenemata sellest, et asjaomastel juhtudel võivad otsused, millega riigisiseses menetluses kohustatakse taolist teavet esitama, kuuluda õigusasutuse pädevusse.

50. Kolmandaks näeb direktiivi 2014/41 artikli 14 lõige 1 selle direktiivi põhjendust 22 arvesse võttes liikmesriikidele ette üldise kohustuse tagada, et Euroopa uurimismääruses märgitud uurimistoimingute suhtes kohaldatakse õiguskaitsevahendeid, mis on vähemalt samaväärsed nendega, mida kasutatakse sarnases riigisiseses asjas. Lisaks peab taotlev asutus selle direktiivi artikli 14 lõike 3 kohaselt tagama, et isikutele, keda Euroopa uurimismäärus puudutab, antakse piisavalt teavet riigisiseses õiguses ette nähtud õiguskaitsevahendite ja vaidlustamistähtaegade kohta, et tagada nende õiguse tõhusale õiguskaitsevahendile tõhus kasutamine.[29] Lõpuks peab taotlev riik direktiivi 2014/41 artikli 14 lõike 7 kohaselt võtma arvesse ka seda, kui Euroopa uurimismääruse tunnustamise või täitmise suhtes esitatud kaebus kooskõlas tema riigisisese õigusega rahuldatakse. Seega, ilma et sellega piirataks riigisiseste menetlusnormide kohaldamist, tagavad liikmesriigid, et taotlevas riigis läbiviidavas kriminaalmenetluses austatakse Euroopa uurimismääruse abil kogutud tõendite hindamisel kaitseõigusi ja tagatakse õiglane menetlus.[30] Minu arvates võib neid teavitamis- ja kaitseõiguste tagamise kohustusi täita õigusasutuse järelevalve all ka asutus, mis ei ole õigusasutus, olenemata sellest, kas see asutus võib sarnases riigisiseses asjas määrata samaväärseid uurimistoiminguid.

### *D. Teleoloogiline tõlgendus*

51. Kolmandana, mis puudutab direktiiviga 2014/41 *taotletavat eesmärki*, siis näib mulle, et käesoleva ettepaneku punktis 42 välja pakutud tõlgendus on lisaks sellele sobiv tagamaks kõnealuse eesmärgi täieliku saavutamise, mis – nagu on meenutatud käesoleva ettepaneku punktis 25 – seisneb Euroopa uurimismäärusel põhineva lihtsustatud ja tõhusama süsteemi loomises, et hõlbustada ja kiirendada vastastikuse usalduse ja tunnustamise põhimõtetest lähtuvat õigusalast koostööd ning aidata nii saavutada eesmärki saada vabadusel, turvalisusel ja õigusel rajanevaks alaks.[31]

52. Lihtsustatud ja tõhusam koostöö liikmesriikide vahel eeldab seda, et Euroopa uurimismääruse teinud asutust on võimalik kergesti ja üheselt kindlaks teha, selleks et otsustada, kas selle määruse peab direktiivi 2014/41 artikli 2 punkti c alapunkti ii kohaselt kinnitama õigusasutus või ei ole seda vaja teha. Tõlgendus, mis põhineb ainult tuvastusel, et taotlev riik on „määranud“ asutuse, mis ei ole õigusasutus, tegutsema uurimisorganina selle direktiivi artikli 2 punkti c alapunkti ii tähenduses, võimaldab üksnes taotleva riigi valiku, mitte asjaomaste tõendite laadi põhjal üheselt kindlaks teha, kas asutus või ametiisik kuulub selle sätte punkti ii kohaldamisalasse. Vastupidine

[28] Vt kohtuotsus Spetsializirana prokuratura (punkt 33).

[29] Vt kohtuotsus Staatsanwaltschaft Wien (punktid 60 ja 61).

[30] Vt kohtuotsus Staatsanwaltschaft Wien (punkt 62).

[31] Vt 24. oktoobri 2019. aasta kohtuotsus Gavanozov (C-324/17, EU:C:2019:892, punkt 35). Vt ka käesoleva ettepaneku punkt 25.

tõlgendus viiks ühelt poolt süsteemi „killustumiseni“, kuna ühe ja sama uurimise raames võivad pädevad olla erinevad „taotlevad asutused või ametiisikud“, sõltuvalt erinevate uurimistoimingute laadist ja nende suhtes kohaldatavast menetlusõigusest riigisiseses menetluses, ning teiselt poolt tekitaks see õiguslikku ebakindlust ja võiks muuta Euroopa uurimismääruse rakendamise süsteemi keerulisemaks ning nurjata nii liikmesriikidevahelise koostöö lihtsustatud ja tõhusa süsteemi loomise kriminaalasjades. [32]

53. Järgmiseks tuleb sellega seoses meenutada, et direktiivi 2014/41 põhjenduses 10 on märgitud, et taotlev asutus või ametiisik „saab kõige paremini otsustada talle teadaolevate asjaomase uurimise üksikasjade põhjal, millist uurimistoimingut tuleb teha“. [33] Seega ei ole kahtlust, et kui liikmesriik on otsustanud anda uurimisorganina tegutsemiseks pädevuse asutusele, mis ei ole õigusasutus, siis on see asutus kriminaalmenetluse riigisisese korralduse konkreetses kontekstis enim teadlik asjaomase uurimise üksikasjadest, mis võimaldab tal „kõige paremini otsustada“, millised uurimistoimingud sobivad kõige paremini selle uurimise eesmärkide saavutamiseks, ja reageerida kiiresti erinevatele võimalikele menetluslikele olukordadele. Selles kontekstis ei saa väita nagu WBS, et Euroopa uurimismääruse vastuvõtmine oleks palju tõhusam või lihtsam, kui eeluurimiskohtunik kui taotlev ametiisik oleks ise koostanud vaidlusaluse Euroopa uurimismääruse vastavalt direktiivi 2014/41 artikli 2 punkti c alapunktile i. Näiteks kui täitjariigi huvitatud isik vaidlustab Euroopa uurimismääruse selle sisuliste põhjenduste alusel, peab uurimisorganil, mis ei ole õigusasutus, olema võimalik saada vaidlustamisega seotud teavet ning see on tõhusam võrreldes olukorraga, kus selline edastamine toimuks muu asutuse kaudu, mis ei ole uurimist toimetav asutus. [34] Samamoodi, kui Euroopa uurimismääruse täitmisega kaasnevad täitjariigile erakordselt suured kulud näiteks tulenevalt keerukate eksperdiarvamuste koostamisest või ulatuslike politseioperatsioonide läbiviimisest või pikaajalistest jälitamistoimingutest, võib neid kulusid käsitleda taotleva riigi ja täitjariigi vahelistel konsultatsioonidel. Selliste konsultatsioonide raames on uurimisorganil, kes ei ole õigusasutus, kindlasti kõige parem hinnata Euroopa uurimismääruse juurde jäämise vajalikkusest ja selle ulatusest, võttes seejuures arvesse uurimise käigus tehtud edusamme. [35]

54. Lõpuks tuleb sellega seoses märkida, et teatavates liikmesriikides ei ole eeluurimiskohtunikul uurimismenetluses keskset rolli, kuna see kohtunik sekkub üksnes *ad hoc*, eelkõige selleks, et lubada teatavaid uurimistoiminguid, mida prokuratuur taotleb. [36] Seetõttu saab see kohtunik asja toimiku alles otsuse tegemise ajal ja seega on tal uurimisest piiratud teadmine. See kohtunik ei saa tutvuda uurimissuundadega, mida tema otsus ei puuduta, ega ka pärast otsuse vastuvõtmist toimuvate arengutega. Nõue, et see kohtunik oleks Euroopa uurimismäärust taotlev asutus või ametiisik, tooks kaasa vastastikuse õigusabi protsessi aeglustumise, eelkõige juhul, kui täitev asutus või ametiisik soovib direktiivi 2014/41 artikli 6 lõike 3 esimese lause alusel konsulteerida. Nagu eelotsusetaotluse esitanud kohus õigesti märgib, kui „taotleva asutuse või ametiisikuna“ käsitataks ainult eeluurimiskohut ja täitev asutus või ametiisik pöörduks direktiivi 2014/41 artikli 6 lõike 3 esimese lause alusel konsulteerimissooviga selle kohtu poole, peab see kohus taotlema uurimist läbiviivalt asutuselt, mis ei ole õigusasutus, toimiku edastamist ning peab ühtlasi ennast (taas) sellega ja uurimise käiguga kurssi viima. Keerukus võib tekkida ka olukordades, kus – nagu käesolevas asjas – uurimistoimingud ei kuulu eranditult kohtute

[32] Vt analoogia alusel kohtuotsus Staatsanwaltschaft Graz (punktid 43 ja 45).

[33] Vt selle kohta kohtuotsus Spetsializirana prokuratura (punkt 37).

[34] Vt selle kohta direktiivi 2014/41 põhjendus 22.

[35] Vt selle kohta direktiivi 2014/41 põhjendus 23.

[36] Vt eelkõige Saksamaa Liitvabariik ja vastupidise õigustraditsiooni kohta näiteks Prantsusmaa, kus eeluurimiskohtunik on üldiselt vastutav uurimise eest.

pädevusse ja neid võivad teha teised asutused, nii et sama asjaga tegelevale täitvale asutusele või ametiisikule võidakse esitada kaks Euroopa uurimismäärust, mille on koostanud kaks erinevat osapoolt.

### *E. Direktiivi 2014/41 tekkelugu*

55. Neljandana toetab grammatilist, kontekstipõhist ja teleoloogilist tõlgendust direktiivi 2014/41 *tekkelugu*. Meenutagem, et seoses selle õigusakti eelnõu ettevalmistamisega pärast seitsme liikmesriigi esitatud esialgset direktiivi ettepanekut[37] märkis nõukogu, et mitu liikmesriiki olid vastu sättele, millega kehtestataks kohustus tunnustada asutuste, mis ei ole õigusasutused, koostatud Euroopa uurimismäärusi, kuid „võttes arvesse [selle] ettepaneku osas valitud õiguslikku alust“ saavutati kompromiss, nähes juhuks, kui Euroopa uurimismääruse on koostanud muu pädev asutus kui kohtunik, prokurör või eeluurimiskohtunik, ette kohustusliku kinnitamismenetluse selle kohta, kas konkreetne Euroopa uurimismäärus vastab taolise määruse koostamise tingimustele.[38] Sellest järeldub, et see valik tehti austamaks liikmesriikide menetlusautonoomiat ja riigisiseste süsteemide mitmekesisust ning eelkõige tulenevalt asjaolust, et mõnes liikmesriigis ei vii uurimismenetlust läbi kohtud, vaid prokuratuur või haldusasutused.[39]

56. Kõiki eeltoodud kaalutlusi arvestades leian, et esitatud küsimusele tuleb vastata, et direktiivi 2014/41 artikli 2 punkti c alapunktiga ii ei ole vastuolus, kui asutus, kes ei ole õigusasutus ja kes määrab vastavalt oma riigisisesele õigusele konkreetsed uurimistoimingud, kvalifitseeritakse Euroopa uurimismäärust „taotlevaks asutuseks või ametiisikuks“ selle sätte tähenduses, isegi kui taoliste uurimistoimingute määramine riigisiseses menetluses kuulub üksnes õigusasutuste pädevusse, tingimusel et õigusasutus on need uurimistoimingud enne Euroopa uurimismääruse koostamist kinnitanud ja seejuures kontrollinud, et kõik selles direktiivis ette nähtud koostamise ja edastamise tingimused on täidetud.

### *F. Kohtuotsuse Spetsializirana prokuratura ulatus*

57. Viienda ja viimasena märgin, et vastupidi sellele, mida sisuliselt väidavad WBS ja komisjon, ei lükka seda järeldust ümber kohtuotsus Spetsializirana prokuratura, milles Euroopa Kohus otsustas, et direktiivi 2014/41 artikli 2 punkti c alapunkti i tuleb tõlgendada nii, et sellega on vastuolus, kui prokurör on pädev koostama Euroopa uurimismääruse elektroonilise side liiklus- ja asukohaandmete kogumiseks, kui sarnases riigisiseses menetluses kuulub sellistele andmetele juurdepääsu taotleva uurimistoimingu määramine kohtuniku ainupädevusse.

58. Kõigepealt, nagu eelotsusetaotluse esitanud kohus õigesti märgib, oli Euroopa uurimismääruse koostanud asutus kohtuasjas, milles tehti nimetatud kohtuotsus, „taotlev asutus või ametiisik“ direktiivi 2014/41 artikli 2 punkti c alapunkti i tähenduses, see tähendab Bulgaaria prokuratuur, samas kui käesoleval juhul on taotlev asutus või ametiisik „muu pädev asutus“ selle direktiivi artikli 2 punkti c alapunkti ii tähenduses. See vahetegemine tähendab, et Euroopa Kohtu poolt eelkõige kõnealuse kohtuotsuse punktides 29 ja 30 esitatud põhimõtete – millest

[37] Vt eelkõige Belgia Kuningriigi, Bulgaaria Vabariigi, Eesti Vabariigi, Hispaania Kuningriigi, Austria Vabariigi, Sloveenia Vabariigi ja Rootsi Kuningriigi algatus Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiivi, …, mis käsitleb Euroopa uurimismäärust kriminaalasjades, kohta (ELT 2010, C 165, lk 22), artikli 2 punkti a alapunkt ii.

[38] Vt nõukogu 26. novembri 2010. aasta eduaruanne (16868/10 COPEN 266 EUROJUST 135 EJN 68 CODEC 1369), lk 5.

[39] Vt selle kohta käesoleva ettepaneku 16. joonealune märkus ja Bachmaier Winter, L., „Further Mutual Assistance: The European Investigation Order“, teoses Ambos, K. ja Rackow, P. (toim) *The Cambridge Companion to European Criminal Law*, Cambridge University Press, 2023, lk 292 ja 293, ning Gogorza, A., „Décision d'enquête européenne – La relativité de la notion européenne d'autorité judiciaire“, *Droit pénal – Lexis Nexis*, nr 2, 2021, lk 44.

lähtudes Euroopa Kohus analüüsis nimetatud direktiivi artikli 2 punkti c alapunkti i sõnastust – ulatus on loogiliselt piiratud õigusasutustega ja neid põhimõtteid ei saa üle kanda asutustele, mis ei ole õigusasutused. Teisisõnu nõutakse selles kohtuotsuses Euroopa uurimismääruse vastuvõtmiseks pädeva asutuse ja riigisiseses menetluses samade uurimistoimingute tegemiseks pädeva asutuse hierarhilist „samaväärsust“, kuid see kehtib ainult siis, kui need kaks asutust on õigusasutused.

59. Seejärel märgin nagu eelotsusetaotluse esitanud kohus, et käesolev kohtuasi erineb kohtuasjast, milles tehti kohtuotsus Spetsializirana prokuratura, selle poolest, et vaidlusaluseks läbiotsimiseks, mille määramine on Läti õiguse kohaselt reserveeritud üksnes kohtutele, oli enne selle tegemist andnud loa eeluurimiskohtunik ja seejärel oli selle kinnitanud kõnealuse liikmesriigi peaprokuratuur, kes pidas seda vajalikuks ja proportsionaalseks. Seevastu kohtuasjas, milles tehti kohtuotsus Spetsializirana prokuratura, koostas Bulgaaria prokuratuur taotleva asutusena direktiivi 2014/41 artikli 2 punkti c alapunkti i tähenduses neli Euroopa uurimismäärust elektroonilise side liiklus- ja asukohaandmete kogumiseks, ilma et ta oleks eelnevalt taotlenud Bulgaaria kohtu sekkumist, samas kui sarnases riigisiseses menetluses oleks Bulgaaria prokuratuur võinud selliseid toiminguid teha üksnes kohtu loal. Seega tähendab see asjaolu, et põhjendused, millele Euroopa Kohus viidatud kohtuotsuse punktides 32–38 tugines ja mis käsitlevad direktiivi 2014/41 konteksti ja eesmärkide analüüsi, ei ole käesolevas asjas kohaldatavad ega asjakohased.

60. Mis puudutab kõigepealt kontekstipõhist analüüsi, mille Euroopa Kohus tegi kohtuotsuse Spetsializirana prokuratura punktides 32–35 direktiivi 2014/41 artikli 6 lõike 1 kohta, siis tuleb märkida, nagu nähtub ka käesoleva ettepaneku punktidest 44–48, et selles sättes nimetatud tingimused ei ole käesolevas asjas asjakohased. Käesoleval juhul on seoses KNABiga, kes tegutses „uurimismenetluse eest vastutajana“ ja oli seega riigisisese õiguse kohaselt uurimistoimingu määramiseks pädev asutus, täidetud selle direktiivi artikli 6 lõike 1 punktis a ette nähtud kontrollikohustused, mis puudutavad vaidlusaluse toimingu vajalikkust ja proportsionaalsust, kuivõrd pädev eeluurimiskohtunik sedastas oma otsuses, et Berliinis tehtavad läbiotsimised on vajalikud ja proportsionaalsed. Seega, erinevalt kohtuasjast, milles tehti kohtuotsus Spetsializirana prokuratura, ei olnud käesolevas asjas vaja täita konkreetseid nõudeid seoses sama toimingu põhjendamisega sama asutuse enda poolt. Lisaks koostas KNAB vaidlusaluse Euroopa uurimismääruse olukorras, kus sarnases riigisiseses menetluses oleks võinud määrata uurimistoimingu, kuivõrd eeluurimiskohtunik oli andnud enne kõnealuse Euroopa uurimismääruse koostamist läbiotsimiseks loa.

61. Edasi ei ole asjakohased ka järeldused, mis tulenevad direktiivi 2014/41 eesmärkide analüüsist kohtuotsuse Spetsializirana prokuratura punktides 36–38, mille põhjal Euroopa Kohus järeldas selle direktiivi artikli 2 punkti c alapunkti i tõlgendamise raames, et taotleva asutuse või ametiisiku ja asjaomases kriminaalmenetluses uurimistoimingute määramiseks pädeva organi võimalik eristamine võib muuta koostöösüsteemi keeruliseks ja sellega takistada lihtsustatud ja tõhusa süsteemi loomist. Vastupidi, nagu on märgitud käesoleva ettepaneku punktides 52–54 seoses direktiivi artikli 2 punkti c alapunkti ii tõlgendamisega, võib nõue, mille kohaselt Euroopa uurimismääruse koostanud asutus või ametiisik peab tingimata olema asutus või ametiisik, kes on riigisisese õiguse kohaselt pädev määrama asjaomase uurimistoimingu, muuta selle koostöösüsteemi keerulisemaks, kui asjaomane asutus või ametiisik ei ole õigusasutus.

## V. Ettepanek

62. Esitatud põhjendustest lähtudes teen Euroopa Kohtule ettepaneku vastata Kammergericht Berlini (Berliini liidumaa kõrgeim üldkohus, Saksamaa) eelotsuse küsimusele järgmiselt:

Euroopa Parlamendi ja nõukogu 3. aprilli 2014. aasta direktiivi 2014/41/EL, mis käsitleb Euroopa uurimismäärust kriminaalasjades, artikli 2 punkti c alapunkti ii

tuleb tõlgendada nii, et:

sellega ei ole vastuolus, kui asutus, kes ei ole õigusasutus ja kes määrab vastavalt oma riigisisesele õigusele konkreetsed uurimistoimingud, kvalifitseeritakse Euroopa uurimismäärust „taotlevaks asutuseks või ametiisikuks“ selle sätte tähenduses, isegi kui taoliste uurimistoimingute määramine riigisiseses menetluses kuulub üksnes õigusasutuste pädevusse, tingimusel et õigusasutus on need uurimistoimingud enne Euroopa uurimismääruse koostamist kinnitanud ja seejuures kontrollinud, et kõik selles direktiivis ette nähtud koostamise ja edastamise tingimused on täidetud.